

УДК 351.746.1:004 (477)

Володимир Анатолійович Кириленко
Олександр Васильович Мейко

ЩОДО ПИТАННЯ ПОШУКУ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ МОБІЛЬНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ РЕГІОНАЛЬНИХ УПРАВЛІНЬ

Постановка проблеми

У результаті реалізації положень Програми розвитку та реформування мобільних підрозділів (МобП) [1] очікується завершення становлення в структурі Державної прикордонної служби України (ДПСУ) єдиної системи підрозділів, здатних у межах повноважень Служби ефективно виконувати функції щодо забезпечення безпеки на державному кордоні.

Сучасні прикордонні структури повинні бути здатними за рівнем фахової підготовки особового складу, технічної оснащеності самостійно здійснювати спеціальні заходи з охорони державного кордону в межах компетенції ДПСУ, що визначені законами [2 - 15].

Своєчасне та якісне виконання завдань, які покладено на мобільні підрозділи потребує розробки методичного апарату прогнозування ефективності та вибору раціональних варіантів застосування мобільних підрозділів під час протидії протиправній діяльності на державному кордоні. У свою чергу, у Концепції розвитку ДПСУ на період до 2015 року задекларовані основні погляди на теорію та практику розбудови сучасного прикордонного відомства [15] за рахунок підвищення оперативних та інформаційної складових у системі охорони державного кордону.

Своєчасна, повна та достовірна інформація забезпечує можливість попереджувати загрози щодо порушення законодавства у прикордонній сфері діяльності, суттєво зменшувати витрати сил та засобів мобільних підрозділів задля досягнення успіху під час виконання поставлених завдань. Разом з тим, із метою розробки методичного апарату прогнозування ефективності та вибору раціональних варіантів застосування мобільних підрозділів під час протидії протиправній діяльності на державному кордоні, необхідно визначити чинники, які впливають на ефективність застосування мобільних підрозділів, розробити методику раціонального розподілу сил і засобів мобільного підрозділу під час протидії протиправній діяльності на державному кордоні та оцінити ефективність такого розподілу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню ефективності виконання завдань мобільними підрозділами присвячено низку наукових праць, наприклад [16]. Проте, при практичному оцінюванні ефективності виконання завдань мобільними підрозділами, як правило, зводяться до відомих загальних рекомендацій, які в системі охорони кордону реалізувати не уявляється можливим.

Формулювання мети статті. Виклад основного матеріалу

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності пошуку шляхів підвищення ефективності виконання завдань мобільними підрозділами регіональних управлінь.

Окремі відділи прикордонної служби (типу "С") є самостійними підрозділами, створеними для виконання спеціальних завдань; проведення та участі в спеціальних операціях, пов'язаних з підвищеним ризиком, в тому числі антитерористичних заходів в межах ділянки відповідальності (в контрольованих прикордонних районах та на об'єктах відповідальності регіонального управління) тощо.

Загальне планування оперативно-службової діяльності (ОСД) підрозділу здійснюється першим заступником начальника регіонального управління – начальником штабу. Планування діяльності відділення оперативного документування підрозділу здійснюється заступником начальника регіонального управління з оперативно-розшукової роботи – начальником головного оперативно-розшукового відділу. До планування ОСД підрозділу можуть бути залучені інші посадові особи, за рішенням начальника регіонального управління.

Сили і засоби підрозділу використовуються за призначенням у межах ділянки відповідальності конкретного регіонального управління.

За окремим рішенням Голови ДПСУ, його першого заступника – директора Департаменту охорони державного кордону Адміністрації ДПСУ, підрозділ у повному складі, або окремі його структурні підрозділи, може бути тимчасово приданий (передислокований) у розпорядження

начальників інших регіональних управлінь для участі у невідкладних заходах щодо стабілізації обстановки на кордоні, проведення спеціальних операцій із затримання і знешкодження злочинних угруповань та озброєних злочинців; участі в заходах антитерористичної спрямованості тощо.

Діяльність підрозділу здійснюється на основі поєднання гласних та негласних форм і методів роботи, суворого дотримання конспірації та режиму секретності. Залучення до виконання службових завдань підрозділу здійснюється за письмовим розпорядженням та опрацьованими графіками і планами.

З метою виконання визначених завдань підрозділ у своїй діяльності може організувати та підтримувати взаємодію з:

відділами прикордонної служби (ВПС), що розташовані в межах ділянки проведення спеціальних завдань персоналом підрозділу;

територіальними підрозділами МВС та підрозділами внутрішніх військ МВС України, іншими структурними підрозділами правоохоронних органів та контрольних служб, які виконують свої функції на державному кордоні в межах ділянки відповідальності (під час

проведення спеціальних операцій), та в інших випадках.

Основні задачі та функції, що покладаються на ВПС типу "С" подано відповідно у табл. 1 та 2.

Задачі та функції, які спрямовані на забезпечення режиму державного кордону і прикордонного режиму на ділянці відповідальності регіонального управління, є завданнями і функціями наявних та приданих сил і засобів органів охорони державного кордону, що виконують ці завдання і функції в рамках основних форм оперативно-службової діяльності [17].

Ознаки підготовки (проведення) протиправної діяльності можуть бути виявлені наявними та приданими силами та засобами, які виконують завдання на ділянці відповідальності регіонального управління.

Службову діяльність прикордонні сили здійснюють шляхом збору інформації про можливу протиправну діяльність на державному кордоні. До основних способів службової діяльності відносяться: спостереження, опитування, огляд і перевірка документів.

Таблиця 1

Основні задачі, що покладаються на ВПС типу "С"

№ з/п	Задачі
1.	Здійснення спеціальних заходів щодо виявлення, блокування і припинення діяльності членів організованих злочинних угруповань, їх лідерів та інших озброєних злочинців в межах ділянки відповідальності
2.	Проведення самостійно або прийняття участі у проведенні спеціальних операцій, в тому числі пов'язаних з підвищеним ризиком, в межах ділянки відповідальності та на об'єктах Регіонального управління по звільненню заручників, відбиттю вторгнення на територію держави військових формувань, озброєних угруповань, нападу на об'єкти (будівлі, приміщення, споруди, транспортні засоби) регіонального управління або звільненню їх у разі захоплення
3.	Здійснення силової підтримки: - оперативно-розшукових заходів, які проводяться оперативно-розшуковими підрозділами Регіонального управління; - спеціальних заходів із затримання незаконних мігрантів, вилучення зброї, наркотичних речовин та інших предметів, що незаконно переміщуються через державний кордон
...	...
8.	Припинення конфліктних ситуацій на державному кордоні, у пунктах пропуску через державний кордон та на об'єктах відповідальності Регіонального управління і об'єктах, на яких персонал Служби виконує службові завдання

Таблиця 2

Основні функції мобільного підрозділу (окремого відділу прикордонної служби (тип "С") регіонального управління)

№ з/п	Функції
1.	З метою отримання попередньої інформації стосовно осіб, які підозрюються у скоєнні злочинів та для забезпечення успішного виконання службових завдань, проводити оперативно-розшукові заходи
2.	В межах виконання завдань оперативно-розшукової діяльності залучатись до виконання окремих доручень працівників інших підрозділів Державної прикордонної служби України
...	...
15.	В установленому порядку здійснювати адміністративне затримання осіб, які вчинили правопорушення, протидія яким віднесена до повноважень Державної прикордонної служби України, на підставах, що визначені законами

Інформація про ознаки можливої протиправної діяльності може надійти від взаємодіючих підрозділів правоохоронних органів (МВС України, СБУ, органів державної влади, підрозділів ЗСУ і ін.).

Порушники державного кордону поза пунктами пропуску (ППр) можуть враховувати наявність прикордонного наряду на конкретній ділянці кордону, середній час, необхідний прикордонному наряду для відпрацювання конкретної інформації про правопорушення, реалізовувати синхронні, зокрема відволікаючі дії у заздалегідь невідомі для прикордонників моменти часу.

У пункті пропуску під час прикордонного контролю інформація про підготовку протиправної діяльності може надійти від громадян, які перетинають державний кордон, або може виявлятися за непрямыми ознаками (особливості поведінки особи, яка проходить ПК, приналежність цієї особи до групи ризику за непрямыми ознаками тощо).

Персонал прикордонних підрозділів тактичного та оперативно-тактичного рівнів безпосередньо працюють із довіреними особами, організовують сумісне несення служби з членами добровільних громадських формувань, взаємодіючими правоохоронними органами. Взаємодіють із органами виконавчої державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронними органами, підприємствами, які здійснюють свою діяльність на ділянці відповідальності підрозділу, персоналом транспортних засобів громадського користування. Беруть участь в опрацюванні пропозицій та прийнятті рішень на охорону державного кордону.

Разом із тим, на ділянках відповідальності відділів прикордонної служби можливі прояви кризових (нестандартних) ситуацій для ліквідації яких у лінійних підрозділах відсутні достатні для протидії (нейтралізації) кризових ситуацій (в / поза ППр) сил і засобів. У таких випадках начальник ООДК надає розпорядження щодо використання чергових сил (мобільних застав) ООДК, а при їх недостатності – звертається до командувача Регіонального управління щодо надання необхідних додаткових чергових сил та засобів (мобільних сил [ВПС типу "С"]).

Основними принципами службових дій мобільних сил є: готовність до виконання завдань; законність; повага й дотримання прав і свобод людини та громадянина; мобільність та гнучкість дій під час виконання завдань; раптовість; стійкість управління.

Службові (оперативно-службові) дії мобільні сили здійснюють шляхом ведення спеціальних заходів на напрямках (районах, маршрутах) здійснення протиправної діяльності через державний кордон у межах контрольованих прикордонних районів; локалізації нестандартних (кризових) ситуацій у поєднанні з оперативними

заходами, які здійснюють штатні та взаємодіючі оперативно-розшукові підрозділи.

Способи службових (оперативно-службових) дій мобільних сил (порядок і прийоми використання сил і засобів) залежать від конкретної обстановки, що складається на відповідних ділянках, та покладених на них завдань.

У свою чергу, інформаційне забезпечення, як і планування, основний вирішальний фактор в успішному проведенні спеціальних заходів. Збір, узагальнення та аналіз необхідної інформації проводиться на постійній основі. Інформаційне забезпечення може бути розподілено на дві попередні категорії:

інформація про основні аспекти протиправної діяльності на ділянці відповідальності (основні ризики, що притаманні цій ділянці, тактика дій правопорушників і т.ін.);

інформація про результати дій правоохоронних структур в протидії цим проявам (досвід попередніх спеціальних заходів, основні проблемні питання, позитивні і негативні дії).

Додатковою інформацією є інформація щодо злочинних груп, які займаються протиправною діяльністю на конкретній ділянці.

Особливості побудови моделі охорони державного кордону і застосування різних способів охорони кордону на ділянці відповідальності органу охорони державного кордону визначаються на основі отриманих від різних джерел інформації даних обстановки, їхнього аналізу та прогнозу розвитку обстановки на період охорони державного кордону [18].

Інформаційне забезпечення ОСД мобільних підрозділів у статті розглядається, як процес збирання і добування даних про протиправну діяльність на державному кордоні для прийняття обґрунтованих і своєчасних управлінських рішень [19] щодо виконання покладених на підрозділи завдань.

Система інформаційного забезпечення (СІЗ) включає сили та засоби, за допомогою яких виконується добування і збір даних обстановки [18].

Метою системи інформаційного забезпечення МобП є своєчасне добування даних, які попереджують про підготовку або здійснення правопорушень у пунктах пропуску і на "зеленій" ділянці кордону та протидія яким законодавством віднесена до компетенції прикордонного підрозділу.

Варіантом організації СІЗ МобП вважається конкретний розподіл сил та засобів для добування і опрацювання інформації в інтересах виконання завдань ОСД на ділянці відповідальності прикордонних підрозділів.

Основними засобами управління у ДПСУ є засоби телекомунікації та інтегрованої інформаційно-телекомунікаційної системи „Гарт”: програмно-технічні комплекси, автоматизовані робочі місця посадових осіб.

Конкретний перелік об'єктів (напрямків) підвищеної уваги на ділянці відповідальності лінійних підрозділів, які потребуватимуть виконання задач і застосування мобільних прикордонних підрозділів визначається під час проведення заходів із організації ОСД на підставі аналізу загроз і ризиків, найбільш типових видів протиправної діяльності та залежно від особливостей ділянки, що охороняється.

Застосування сил та засобів мобільної прикордонної застави прикордонного загону в ППР через державний кордон, як правило, здійснюється з метою:

здійснення прикордонного контролю осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна при повсякденному режимі функціонування пунктів пропуску через державний кордон;

посилення змін прикордонних нарядів у пунктах пропуску при тимчасовій прогнозованій або раптовій (різкій) зміні обсягу потоку через державний кордон осіб або транспортних засобів (вантажів);

проведення спеціальних заходів (дій) під час прикордонного контролю осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна у ППР та у контрольованих прикордонних районах з метою виявлення та припинення випадків незаконного переміщення через державний кордон наркотичних засобів і психотропних речовин, тощо.

Для здійснення оперативно-розшукової діяльності (ОРД) начальнику відділу, його заступнику з оперативно-розшукової роботи – начальнику прикордонного ОРВ (групи), військовослужбовцям оперативно-розшукового підрозділу наказом начальника органу охорони державного кордону визначаються конкретні ділянки відповідальності, напрямки роботи, об'єкти та завдання.

Підставами для проведення ОРД є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про:

злочини, що готуються або вчинені невідомими особами;

осіб, які готують або вчинили злочин;

осіб, які переховуються від органів розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання.

В оперативно-розшукових підрозділах ДПСУ започатковано процес запровадження міжнародних стандартів управління інформацією у сфері боротьби зі злочинністю. Ці заходи, зокрема, стосуються ефективного управління загрозами та ризиками і застосування системи кримінального аналізу [20].

З огляду на те, що система кримінального аналізу характеризується однаковими аналітичними процедурами і принципами та умовними символами візуального представлення, вона є своєрідною міжнародною мовою

інтерпретування кримінальних подій кримінальними аналітиками у всьому світі. Цей аргумент створює також нові можливості для розвитку результативної взаємодії і співпраці між національними і міжнародними органами правопорядку [19].

Одним з основних службових обов'язків посадової особи ПОРВ є добування, накопичення, аналіз і опрацювання, використання, а також передача інформації.

Результати своєї роботи аналітики представляють найчастіше у формі усної презентації та/або письмового рапорту, а також у службовій записці.

Виходячи із вище зазначеного, структурну схему елементів системи інформаційного забезпечення ОСД МобП з урахуванням наявних сил і допоміжних засобів представлено на рис. 1.

Оперативно-службова діяльність мобільних органів (підрозділів) здійснюється патрульною службою прикордонних нарядів та проведення спеціальних заходів (операцій).

Заходи здійснюються за будь-якої обстановки відповідно до визначених завдань. Вибір форми виконання завдань мобільними органами (підрозділами) залежить від мети їх застосування.

Патрульна служба – це цілеспрямована діяльність прикордонних нарядів від мобільних органів (підрозділів) по виконанню оперативно-службових завдань з охорони державного кордону, забезпеченню безпеки та боротьбі з правопорушеннями протидію яким законодавством віднесено до компетенції ДПСУ. Вона здійснюється за єдиною дислокацією. Дислокація маршрутів патрулювання і постів розробляється з урахуванням особливостей та змін, що проходять на місцевості в весняно-літній та осінньо-зимовий періоди на підставі аналізу ризиків, місця та часу вчинення правопорушень, виходячи із встановлених обов'язкових норм щодобового виставлення нарядів для несення патрульної служби і затверджується начальником прикордонного загону. З урахуванням стану оперативної обстановки до неї вносяться необхідні зміни.

Кількість маршрутів патрулювання і постів в дислокації може перевищувати розраховане за обов'язковими нормами виставлення нарядів. В таких випадках вони поділяються на такі, що підлягають обов'язковому закриттю і такі, що закриваються в залежності від оперативної обстановки (інформації), що складається протягом днів тижня або доби.

Спеціальні заходи (операції) – це сукупність узгоджених та взаємопов'язаних за метою, завданнями дій оперативно-розшукових підрозділів, підрозділів внутрішньої безпеки та мобільних органів (підрозділів) для вирішення завдань з припинення протиправної діяльності окремих осіб, або організованих груп, підтримання правопорядку в умовах підвищеного ризику, а також забезпечення особистої безпеки органів ДПСУ.

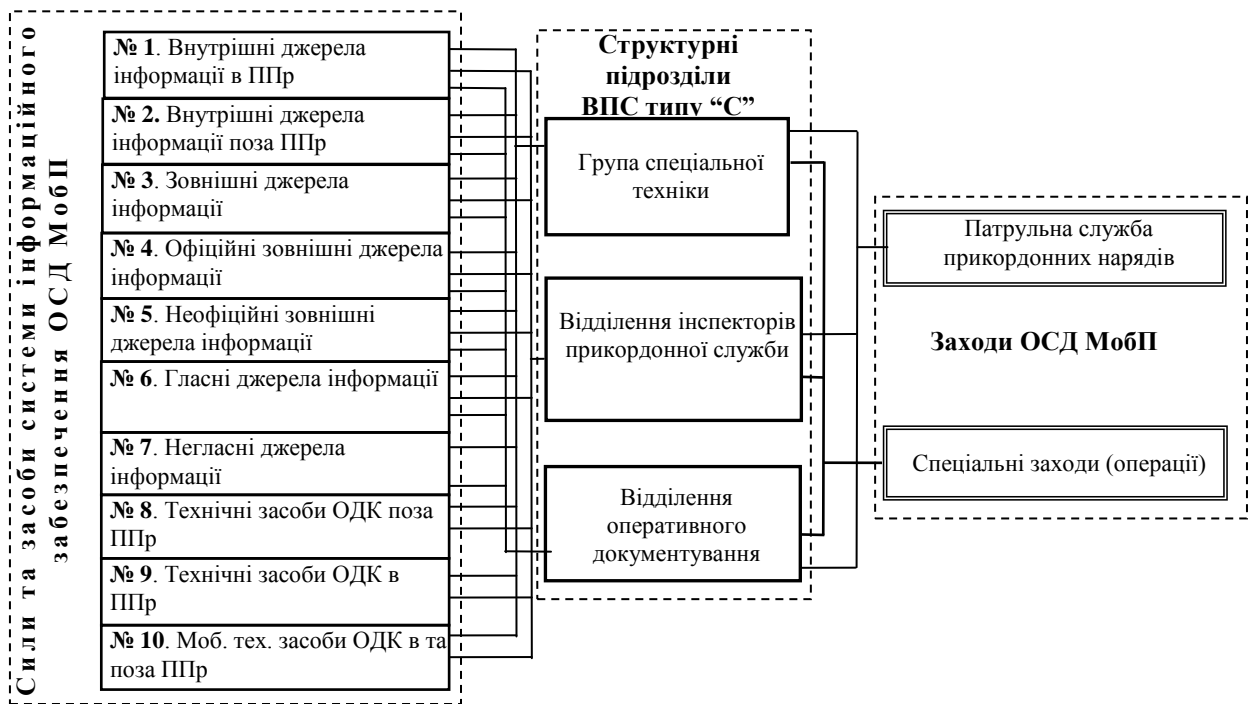

Рис. 1. Структурна схема елементів системи інформаційного забезпечення ОСД МобП

Під способами оперативно-службової діяльності мобільних органів (підрозділів) розуміються прийоми застосування сил та засобів у відповідності до умов обстановки. Способи повинні в повній мірі забезпечити виконання завдань, що покладені на мобільні органи (підрозділи) в межах компетентності Служби.

Склад відзначених в [19] факторів і відомостей про обстановку на ділянці відповідальності прикордонних підрозділів дозволяє визначити та представити елементи обстановки, які сприятливо і несприятливо впливають на охорону державного кордону. Такі елементи пов'язані з характеристикою суміжної території, своїх сил та засобів, взаємодіючих органів і підрозділів в Україні, місцевості й інших груп особливостей. Кожен такий елемент має свій тип інформаційних характеристик по рівню початкової достовірності, швидкості старіння даних, виду джерела тощо.

Висновки і напрямки подальших досліджень

Таким чином, основні недоліки в охороні державного кордону є [20, 21]:

недостатнє висвітлення елементів оперативної обстановки силами і засобами прикордонного підрозділу під час моніторингу державного кордону;

недостатнє забезпечення надійного прикриття активних ділянок протиправної діяльності

наявними силами і засобами охорони державного кордону;

несвоєчасне виконання маневру силами і засобами прикордонного підрозділу на загрозованих напрямках відповідно до оперативної обстановки;

недостатнє використання оперативного прикриття напрямків і районів протиправної діяльності на ділянці відповідальності прикордонного підрозділу.

Зазначений перелік причин появи незареєстрованих правопорушень і недоліків в охороні державного кордону багато в чому визначається відсутністю своєчасної інформації про фактичний стан і перспективи розвитку оперативної обстановки та про можливості регіональних управлінь (прикордонних підрозділів) щодо відпрацювання даних про наявні чи можливі правопорушення, що дозволяє стверджувати про наявність недоліків в організації роботи системи інформаційного забезпечення ОСД мобільних підрозділів. В свою чергу, це викликає необхідність подальшого дослідження процесу інформаційного забезпечення ОСД МобП із метою вирішення завдань щодо розробки методики визначення раціонального варіанту використання мобільних підрозділів регіональних управлінь під час ускладнення обстановки на ділянках державного кордону.

Література

1. Програма розвитку та реформування мобільних підрозділів Державної прикордонної служби України на період до 2013 року : Наказ Адміністрації ДПСУ від 09.07.10 р. № 523. – К. : АДПСУ, 2010. – 18 с. **2. Про** Державну прикордонну службу України : Закон України

від 03.04.2003 № 661-IV (станом на 26 березня 2007 р.) / Верховна Рада України. – К. : Парлам. вид-во. – 208 с. **3. Про** Державний кордон України : Закон України від 4.11.1991 № 1777-ХІІ / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во. – Ст. 209. **4. Про**

прикордонний контроль : Закон України від 05.11.2009 р. № 1710-VI / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2009. – 21 с. **5. Про оборону України** : Закон України від 6.12.1991 № 1932-XII / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во 1991 р. **6. Про** оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2136-XII / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1992. – 23 с. **7. Про** організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 23.03.2000 р. № 1593-III / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2000 р. **8. Про** державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1993 р. **9. Про** державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України від 04.03.1998 р. № 160-ВР / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1998 р. **10. Про** правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 15.03.2000 р. № 1550-III / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2000 р. **11. Про** правовий режим воєнного стану : Закон України від 06.04.2000 р. № 1647-III / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2000 р. **12. Про** розвідувальні органи України : Закон України від 22.03.2001 р. № 2331-III / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2001 р. **13. Про** боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2003 р. **14. Про** основи національної

безпеки України [Текст] : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – С. 361. **15. Указ** Президента України “Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року” № 546/2006. – 19 червня 2006 року. – 9 с. **16. Лукін А. В.** Методика підготовки та проведення рольових ігор з персоналом мобільних підрозділів / А. В. Лукін, В. О. Гідзула // Зб. наук. пр. № 58. Серія: Військові та технічні науки / гол. ред. Олексієнко Б. М. – Хмельницький : Вид-во Нац. академії ДПСУ, 2012. – С. 36–43. **17. Положення** про окремих підрозділ прикордонної служби (тип «С») Південного регіонального управління Державної прикордонної служби України : Наказ Начальника Південного регіонального управління від 03.02.2011 р. – Одеса. : ПдРУ, 2011. – 18 с. **18. Інструкція** з організації оперативно-службової діяльності підрозділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України : Наказ Адміністрації ДПСУ від 29.12.09 р. № 1040. – К. : АДПСУ, 2009. – 175 с. **19. Теоретичні** основи інформаційно-аналітичного забезпечення процесів охорони державного кордону (у контексті завдань національної безпеки України в прикордонній сфері) : монографія / Городнов В. П., Литвин М. М., Іщенко Д. В., Кириленко В. А. – Хмельницький : НАДПСУ, 2009. – 472 с. **20. Огляд** результатів оперативно-службової діяльності органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України за 2010 рік. – К. : АДПСУ, 2011. – 39 с. **21. Огляд** стану прикордонного контролю за 2010 рік. – К. : АДПСУ, 2011. – 17 с.

В статті обоснована необхідність проведення научного дослідження процесу інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності мобільних підрозділів з метою рішення завдань щодо розробки методики визначення раціонального варіанта використання мобільних підрозділів регіональних управлінь в умовах ускладнення обстановки на ділянках державної межі. В статті обоснована необхідність проведення научного дослідження процесу інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності мобільних підрозділів з метою рішення завдань щодо розробки методики визначення раціонального варіанта використання мобільних підрозділів регіональних управлінь в умовах ускладнення обстановки на ділянках державної межі.

Ключові слова: мобільні підрозділи, оперативно-службова діяльність.

In the article the necessity of realization of scientific research of process of the informative providing of operatively-official activity of mobile subdivisions is reasonable with the purpose of decision of tasks in relation to development of methodology of determination of rational variant of the use of mobile subdivisions of regional managements during complication of situation on areas state the state border. The articles the necessity of realization of scientific research of process of the informative providing of operatively-official activity of mobile subdivisions is reasonable with the purpose of decision of tasks in relation to development of methodology of determination of rational variant of the use of mobile subdivisions of regional managements during complication of situation on the areas of state boundary.

Key words: mobile subdivisions, operatively-service activity.